

opdrachtgever Gemeente Peel en Maas
project Kasteel Keverberg te Kessel –
Actualisatie Ecologisch onderzoek 2012

nummer 00301-M
datum 19-06-2012

kantoor Bilthoven ○
Soestdijkseweg Zuid 260
3721 AK Bilthoven
088-1300600
E-mail bilthoven@taken.nl

kantoor Roermond ●
Minderbroedersingel 54-56-58
Postbus 120
6040 AC Roermond
088-1300665
E-mail roermond@taken.nl

kantoor Zwolle ○
Burg. Roelenweg 31
8031 ES Zwolle
088-1300642
E-mail zwolle@taken.nl

eerdere datum n.v.t.
trefwoorden kasteel kessel, flora, fauna, ffwet

© Taken Adviseurs en Ingenieurs B.V. 19 juni 2012

Niets uit dit rapport of bijbehorende tekeningen mag worden vervaelvoudigd en of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook zonder schriftelijke vermelding van opdrachtgever en Taken Adviseurs en Ingenieurs B.V., noch mag het zonder bronvermelding worden gebruikt voor enig ander doel dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1.	Aanleiding en doelstelling	5
1.2.	Huidige situatie en voornemen	5
1.3.	Relatie met beschermde natuurgebieden	6
2.	Inventarisatie	7
2.1.	Resultaten bronnenonderzoek	7
2.2.	Resultaten veldonderzoek	9
3.	Toetsing aan wetgeving en conclusies	13
3.1.	Wettelijk kader	13
3.2.	Effecten van het voornemen	15
3.3.	Toetsing aan wetgeving en mitigerende maatregelen	16

Kaarten

1. Waarnemingen flora en fauna

Figuren

1. Ligging van Kasteel Keverberg ten opzichte van beschermde natuurgebieden 6

foto 1. Impressie van Kasteel Keverberg¹

¹ De foto's in voorliggend rapport zijn genomen op 14-06-2012

I. Inleiding

I.1. Aanleiding en doelstelling

De gemeente Kessel ondersteunt het voornemen van de Stichting De Keverberg en de Stichting tot Behoud Cultureel Erfgoed/De Bouwloge om kasteel Keverberg te Kessel te herbouwen. In de Tweede Wereldoorlog is het kasteel namelijk grotendeels verwoest. Na de herbouw moet het kasteel binnen de gemeenschap van Kessel een maatschappelijke, recreatieve en toeristische functie gaan vervullen. Dit betekent wel dat de huidige functie en gebruik van het kasteel wijzigen en er een herziening van het vigerende bestemmingsplan nodig is.

In het kader van deze herziening dient onder andere een ecologisch onderzoek te worden uitgevoerd. In 2009 heeft dit onderzoek al plaatsgevonden. Omdat het onderzoek thans ruim 2 jaar oud is en het project tot aan 2012 heeft stilgelegen, is besloten een actualisatie van het ecologisch onderzoek uit te voeren. De doelstelling van dit onderzoek is om te bepalen wat de huidige natuurwaarden zijn en een inschatting te maken van de effecten van het herbouwen van het kasteel op de natuurwaarden, zodat eventuele strijdigheid van het voornemen met de natuurwetgeving tijdig kan worden onderkend en er passende maatregelen kunnen worden genomen. Het onderzoek zal ook antwoord moeten geven op de vraag of er een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet nodig is.

I.2. Huidige situatie en voornemen

Kasteel Keverberg vormt een markant punt in de historische kern van Kessel. Door de prachtige ligging langs de Maas met fraaie uitzichten, is het kasteel uniek in zijn soort. Het kasteel staat vanaf het begin van de vorige eeuw op de nationale monumentenlijst.

Momenteel is het kasteel in gebruik als partycentrum, terwijl er overdag – in de zomermaanden – gelegenheid is om het kasteel te bezichtigen. De Stichting

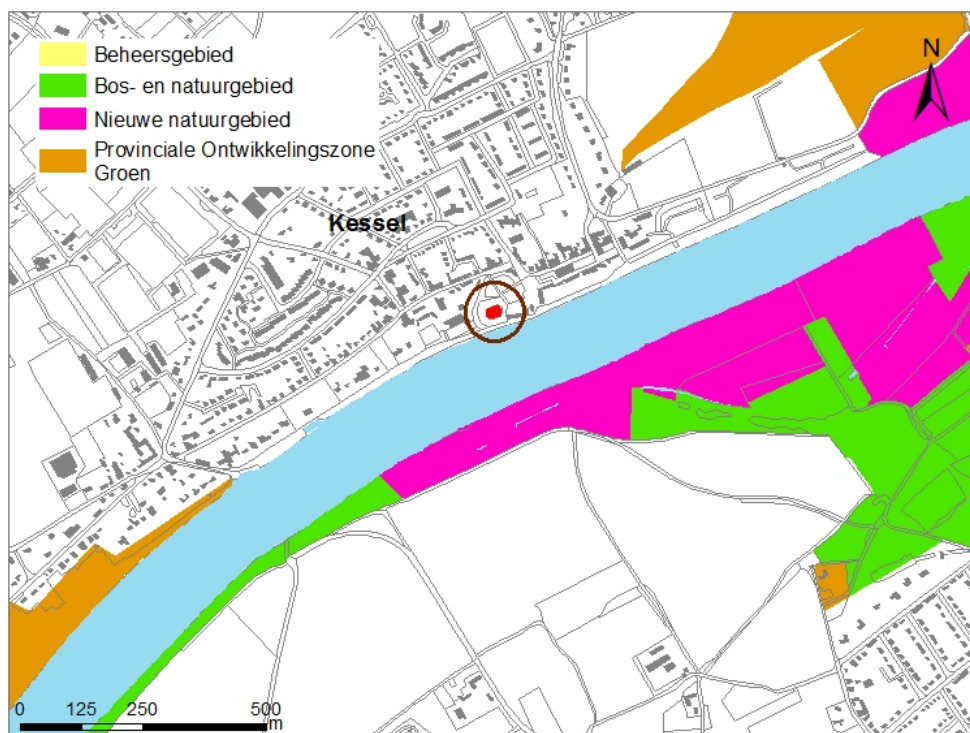
Keverberg heeft hiervoor een brochure gemaakt².

Zoals in voorgaande paragraaf al opgemerkt, bestaat het voornemen erin het kasteel te herbouwen, waarbij de oorspronkelijke staat zoveel mogelijk hersteld wordt.

1.3. Relatie met beschermde natuurgebieden

Het kasteel ligt niet binnen Natura 2000-gebied. De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden zijn Swalmdal en Leudal, op respectievelijk ruim 5 en ruim 7 km naar het zuidwesten. Er zijn daarom redelijkerwijs geen effecten op Natura 2000-gebied te verwachten, zodat hier verder geen aandacht aan besteed hoeft te worden.

Ook ligt het kasteel niet in de directe nabijheid van nationaal of provinciaal beschermde zones (Ecologische Hoofdstructuur of POG), zie onderstaande figuur 1.

figuur 1. Ligging van Kasteel Keverberg ten opzichte van beschermde natuurgebieden.

² Stichting Keverberg. 2010. *Kasteel Keverberg Kessel. Een burcht met een duizend jaar oude geschiedenis verteld aan de hand van 13 nummers*. Gemeente Peel en Maas.

2. Inventarisatie

2.1. Resultaten bronnenonderzoek

Algemeen

Voor de actualisatie is een bureaustudie uitgevoerd (archiefonderzoek) en is een veldbezoek gebracht. Bij het archiefonderzoek zijn ook de gegevens uit 2009, van het eerste ecologisch onderzoek, betrokken. De resultaten van het veldbezoek komen in §2.2 aan de orde.

Vleermuizen

Er is geen systematisch onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van vleermuizen (strengste beschermingsregime) in het kasteel of de directe omgeving. Op waarneming.nl is een recente waarneming van een roepende gewone dwergvleermuis te vinden, hetgeen duidt op een verblijfplaats. De waarneming is op circa 500 m vanaf het kasteel gedaan (zie kaart 1). De gewone dwergvleermuis is een vrij algemene soort, die zowel in stedelijk als landelijk gebied voorkomt. De verblijfplaats wordt doorgaans in gebouwen gekozen (spouwmuren, zolders, kelders en dergelijke). Van het kasteel zelf zijn geen waarnemingen beschikbaar.

Overige zoogdieren

Het kasteel ligt in stedelijk gebied, zodat alleen algemeen voorkomende zoogdiersoorten te verwachten zijn. De tuin rond het kasteel is leefgebied van mol en muizen (soorten van het laagste beschermingsniveau). Er zouden ook eekhoorns (middelste beschermingsregime) kunnen voorkomen. Verder is het denkbaar dat steenmarter (middelste beschermingsregime) in de directe omgeving voorkomt, aangezien deze soort ook in en nabij huizen te vinden is, hoewel deze soort in Limburg ten westen van de Maas niet erg algemeen is³. Er zijn geen waarnemingen van deze soort in de directe omgeving bekend.

Broedvogels

³ Zie zoogdieratlas: Huizenga, C.E., R.W. Akkermans, J.C. Buys, J. van der Coelen, H. Morelissen & L.S.G.M. Verheggen. 2010. *Zoogdieren van Limburg, verspreiding en ecologie in de periode 1980-2007*. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

De provincie Limburg voert circa eens in de tien jaar een vlakdekkende avifaunakartering uit. De meest recente kartering is die van 1999. In de directe omgeving van het kasteel zijn territoria vastgesteld van boomkruiper, grasmus en holenduif (zie kaart 1). Hoewel deze kartering al van ruim 10 jaar geleden dateert, zijn de resultaten nog wel representatief te noemen voor de huidige toestand, aangezien er in de afgelopen jaren geen ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen zijn geweest.

Op waarneming.nl zijn nog recente waarnemingen beschikbaar van braamsluiper en gierzwaluw (zie kaart 1). Het betreft territoriale waarnemingen, waarbij nog op te merken is dat gierzwaluw vaak in gebouwen broedt. Het betreft een soort waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is.

Amfibieën

Het kasteel ligt nabij de Maas, dus in een waterrijke omgeving, waar ook algemeen voorkomende amfibieën te vinden zijn. De tuin van het kasteel kan aan amfibieën zoals gewone pad schuilplaatsen bieden, al dient er dan wel een meer ecologisch beheer te worden gevoerd. Door schoffelen en harken van bladeren vóór de winter is de tuin momenteel veel te schoon voor padden.

Er zullen in elk geval zeker geen zeldzame c.q. streng beschermde soorten voorkomen zoals alpenwatersalamander of kamsalamander. Er is voorzover bekend geen systematisch onderzoek naar amfibieën in de directe omgeving gedaan. Bij raadpleging van de herpetofauna-atlas⁴ blijkt echter dat bijzondere soorten in de directe omgeving niet aangetroffen zijn.

Reptielen

Ook naar reptielen is in de omgeving van het kasteel geen systematisch onderzoek uitgevoerd. Gelet op de aanwezige biotopen zou alleen een soort als muurhagedis een geschikte habitat kunnen vinden, maar deze soort komt in Nederland niet noordelijker dan Maastricht voor, al zijn er hier en daar enkele geïntroduceerde populaties bekend (zie noot 2), maar niet van het onderhavige onderzoeksgebied. Overige reptielensoorten worden evenmin verwacht.

Ongewervelden

Gelet op de aanwezige biotopen zijn bijzondere c.q. beschermde vlindersoorten niet te verwachten in de directe omgeving van het kasteel. Ook van andere ongewervelden, libellen, kevers of nachtvlinders, zijn geen bijzonderheden te verwachten, gelet op het stedelijk milieu en het ontbreken van bijzondere vegetaties of oude bomen (voor bijvoorbeeld vliegend hert).

⁴ Buggenum, H.J.M. van, R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders. 2009. *Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008*. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Planten

In 2010 heeft de Provincie Limburg een actualisatie uitgevoerd van de vegetatiekartering, waarbij ook bijzondere planten zijn geïnventariseerd. Er is daarbij ook een opname gemaakt nabij het kasteel (van de muurvegetatie; zie foto 4, pag. 11). Aangetroffen bijzondere soorten zijn: ballote, bleekgele droogbloem, boksdoorn, maarts viooltje, muurleeuwebek en muurvaren. Van muurvaren zijn meerdere groeiplaatsen in kaart gebracht (zie kaart 1); het is echter geen beschermde soort. Ook de kranssalie (zie kaart 1) is geen beschermde soort, maar wel staat deze plant op de landelijke Rode Lijst. Het gaat hier echter niet om een groeiplaats nabij het kasteel.

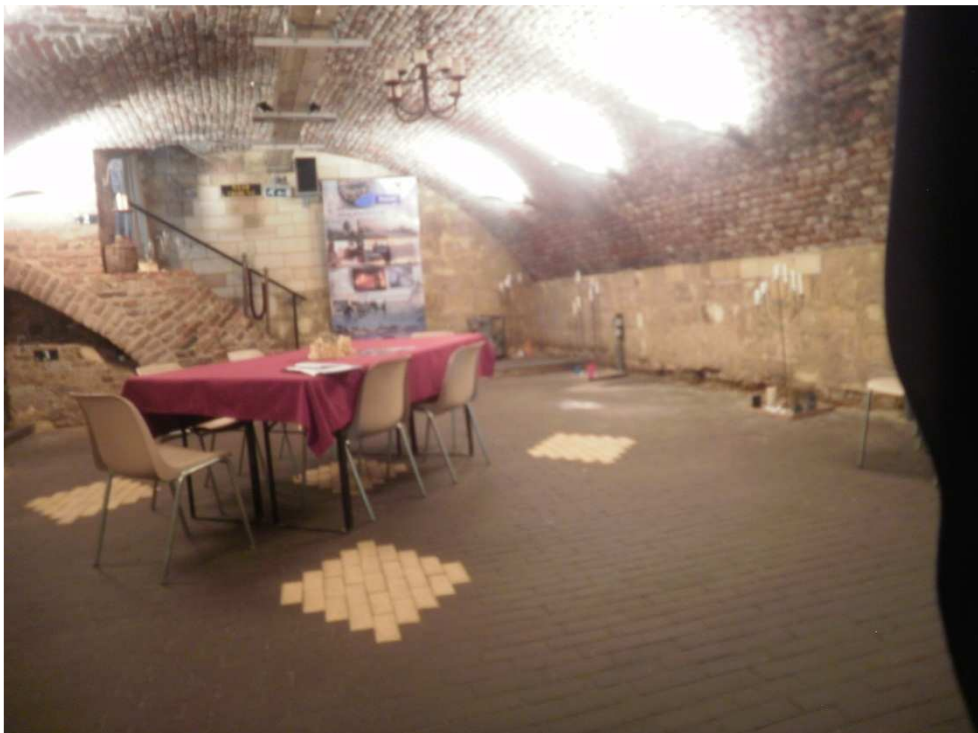

foto 2. De Ridderzaal van het kasteel

2.2. Resultaten veldonderzoek

Eerdere veldbezoeken

De eerste veldbezoeken in het kader van onderhavig ecologisch onderzoek dateren van 2009 (maart en mei). Daarvóór zijn in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw ook op eigen initiatief locatiebezoeken afgelegd door medewerker en veldecoloog van Taken Landschapsplanning, Steven Jansen. In de genoemde periode waren er in de Ridderzaal (zie foto 2) winterverblijfplaatsen bekend van grootoorvleermuis.

In de waterput bevond zich een populatie van de tongvaren (zie onder).

In 2009 zijn bij de genoemde veldbezoeken de verschillende ruimtes binnen het kasteel geïnspecteerd op het voorkomen van sporen van vleermuizen, met name uitwerpselen. Deze zijn echter niet aangetroffen.

De populatie van de tongvaren in de waterput had zich inmiddels fors uitgebreid.

Veldbezoek 2012

Op 14 juni is een bezoek gebracht aan het kasteel en de directe omgeving, teneinde de huidige toestand van de aanwezige biotopen te onderzoeken. Ten opzichte van de toestand in 2009 zijn er geen wezenlijke veranderingen te melden. De tongvaren is nog steeds in groten getale in de waterput aanwezig, zie foto 3.

foto 3. Waterput met populatie tongvarens; zie ook foto 5, pag. 12

De tuin rondom het kasteel biedt door de aanwezige bomen geschikte nestplaatsen voor diverse vogelsoorten. Men mag aannemen dat er in het broedseizoen meerdere nesten van algemeen voorkomende vogels aanwezig zijn.

Verder zijn opnieuw de verschillende ruimtes in het kasteel geïnspecteerd, waarbij gelet is op het voorkomen van uitwerpselen van vleermuizen. Ook nu zijn er geen sporen aangetroffen. De beheerder, dhr Roelofs, deelde desgevraagd mee, dat hij in al

de 10 jaren dat hij er werkt, geen vleermuizen waargenomen heeft. Hoewel de ruimtes wel worden schoongehouden, wordt er niet gezogen, zodat eventuele uitwerpselen niet opgeruimd kunnen zijn. De argumenten waarom vleermuizen ook niet te verwachten zijn, zijn in het rapport uit 2009 al genoemd:

- gaten (nestelplaatsen) zijn dichtgemaakt, met name in de Ridderzaal;
- er is een verwarmingsinstallatie aangelegd, waardoor het klimaat te droog (en te warm) is voor vleermuizen in de winter;
- het kasteel wordt geregeld gebruikt voor diverse bijeenkomsten, ook in de avonduren, zodat er teveel verstoring (licht en geluid) is.

foto 4. Impressie van de muur rondom het kasteel met muurvegetatie

foto 5. Binnenplein van het kasteel met rechtsonder in beeld de waterput

3. Toetsing aan wetgeving en conclusies

3.1. Wettelijk kader

Hieronder zal een korte samenvatting van de Flora- en faunawet worden gegeven, waarin de voor het onderhavige project relevante zaken zijn uitgelicht.

De Flora- en faunawet⁵ (Ffw) stelt (artikel 2):

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Het is verboden:

- planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen (art. 8);
- dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (art. 9);

⁵ De natuurwetgeving zal wellicht de komende tijd aan veranderingen onderhevig zijn. Staatssecretaris Bleker heeft 6 oktober 2011 een concept voor een nieuwe Wet Natuur, waarbinnen alle natuurwetgeving geregeld zal zijn, gepubliceerd. De nieuwe Wet natuur moet de opvolger worden van de huidige drie wetten die de natuurwetgeving regelen; de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet. Het streven is dat het wetsvoorstel in het voorjaar van 2012 bij de Tweede Kamer wordt ingediend. Toetsing van de effecten van de maatregelen dient echter plaats te vinden aan de vigerende wetgeving (Flora- en faunawet).

- dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten (art. 10);
- nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (art. 11);
- eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen (art. 12).

Vrijstelling of ontheffing

Op grond van artikel 75 van de Ffw kan voor bepaalde, bij wet verboden handelingen (zie artikelen 8 t/m 12), ontheffing worden verleend door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I). De ontheffingverlening is afgestemd op de mate waarin soorten in hun voortbestaan bedreigd zijn. Er geldt een vrijstellingsregeling voor de volgende drie categorieën van activiteiten:

- bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

De voorgenomen maatregelen vallen onder de derde categorie. Voor activiteiten die vallen onder de derde categorie hoeft alleen een ontheffing te worden aangevraagd wanneer sprake is van het voorkomen van een kleine selectie uit de groep van beschermde planten- en diersoorten, afhankelijk van het zogenaamde beschermingsregime. Er worden drie regimes onderscheiden. Voor elk regime geldt dat geen afbreuk mag worden gedaan aan een gunstige staat van instandhouding:

- Bij soorten van het lichtste regime - betrekking hebbend op een aantal bij name genoemde (zeer algemene) soorten - geldt dat de gunstige staat van instandhouding door een aantal genoemde ingrepen nooit in gevaar zal komen. Dit zijn kortweg genoemd de 'tabel 1-soorten', of 'algemene soorten'. Voor deze soorten behoeft geen ontheffing te worden aangevraagd. Wel geldt voor deze soorten de zorgplicht.
- Voor soorten van het middelste regime moet de initiatiefnemer aantonen dat de gunstige staat van instandhouding door de genoemde ingrepen niet in gevaar komt. Het zijn de 'tabel 2-soorten', ofwel 'overige soorten'. Een ontheffing van EL&I is nodig, tenzij de initiatiefnemer beschikt over en aantoonbaar werkt conform een door het ministerie goedgekeurde gedragscode.
- Bij het zwaarste regime worden voor een aantal soorten vrijstellingen en ontheffingen slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingrepen vanwege dwingende redenen van groot openbaar belang dienen plaats te vinden en de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit zijn de zogenaamde 'tabel 3-soorten': soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en soorten van bijlage I, behorende bij het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Indien

er niet aan de bovengenoemde drie voorwaarden voldaan wordt, kan er een “positieve afwijzing” van de ontheffingsaanvraag verstrekt worden door EL&I, indien er mitigerende maatregelen worden voorgesteld die voorkomen dat de hierbovengenoemde verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet overtreden worden. In principe vallen ook alle in Nederland in het wild voorkomende vogels onder dit zwaarste beschermingsregime. Hierbij geldt dat de nestplaats tijdens het broedseizoen beschermd is. Voor verstoring of vernietiging van vaste rust- of verblijfplaatsen tijdens het broedseizoen wordt in principe geen ontheffing verleend, aangezien er bijna altijd wel een uitwijkmogelijkheid voor de ruimtelijke ingreep is naar de rest van het jaar. Voor het verstoren c.q. vernietigen van vaste rust- of verblijfplaatsen, die jaarrond in gebruik zijn (roofvogels, huismus, roek e.a.⁶) kan een ontheffing c.q. “positieve afwijzing” worden verkregen, maar wel volgens de eerder genoemde condities. Voor het broedseizoen wordt doorgaans de periode tussen 15 maart en 15 juli aangehouden. Deze data gelden als richtdata: het broedseizoen duurt vanaf het moment dat vogels hun territorium gaan uitzetten tot dat de jongen zijn uitgevlogen. Deze momenten zijn zeker niet voor alle soorten gelijk.

3.2. Effecten van het voornemen

De herbouw van het kasteel zal voor de flora en fauna in en om het kasteel geen wezenlijke gevolgen hebben. Er zijn binnen het gebouw geen verblijfplaatsen van vleermuizen of andere (streng) beschermde soorten aanwezig.

Er kunnen bij herbouw van het kasteel wel kansen gecreëerd worden voor vleermuizen, bijvoorbeeld door ruimtes (weer) geschikt te maken voor bijvoorbeeld grootoorvleermuis.

De muurvegetaties blijven intact, aangezien de muren rondom het kasteel gehandhaafd blijven.

De waterput met tongvaren zal eveneens intact blijven, zodat er geen directe effecten op de betreffende populatie te verwachten zijn. Indien echter de lichtinval in de put geblokkeerd wordt door de bouw van muren, dan treden indirect wel negatieve effecten op en kan de populatie achteruitgaan en in het ergste geval verdwijnen. Dit gebeurt uiteraard ook indien de vochtuishouding, door wat voor

⁶ Augustus 2009 is door ELI een aangepaste lijst gepubliceerd. Van de volgende soorten zijn de nesten jaarrond beschermd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendif en zwarte wouw.

oorzaak ook, wijzigt en het droger wordt.

Aangezien er in de tuin rondom het kasteel nestgelegenheid is voor vogels, kunnen werkzaamheden aan het kasteel in het broedseizoen tot verstoring van broedende vogels leiden. Dit treedt vooral op indien sprake is van veelvuldige optische verstoring (door menselijke aanwezigheid) en sterke geluidsimpulsen. Omdat het vogels betreft, die over het algemeen aangepast zijn aan een stedelijke omgeving, wordt een zekere mate van verstoring wel getolereerd. Werkzaamheden met een sterke geluidsverstoring moeten echter wel buiten het broedseizoen worden uitgevoerd.

3.3. Toetsing aan wetgeving en mitigerende maatregelen

Toetsing aan wetgeving

In de vorige paragraaf is gebleken dat er door het voornemen geen effecten te verwachten zijn op beschermde planten of dieren. Er dient wel rekening gehouden te worden met het broedseizoen, in verband met de aanwezigheid van vogels in de tuin rondom het kasteel. Ook moet de waterput volledig intact blijven. Er mag geen wijziging in de vochtuishouding optreden of verandering c.q. vermindering van de lichtinval.

Mitigerende maatregelen

Door mitigerende maatregelen kunnen mogelijke negatieve effecten op flora en fauna worden vermeden:

- sterk versturende (bouw)werkzaamheden vinden alleen plaats buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli);
- bij het optrekken van muren rondom of dak boven de waterput wordt gezorgd voor een lichtkoepel;
- bij eventuele wijziging van de vochtuishouding in de put kan regenwater vanaf daken naar de put worden afgevoerd.

Conclusie ten aanzien van ontheffingsaanvraag

Met inachtneming van de genoemde mitigerende maatregelen is er geen strijdigheid met de Flora- en faunawet te verwachten en hoeft er voor het voornemen geen ontheffing ex artikel 75 aangevraagd te worden. Indien er, ondanks mitigerende maatregelen of wanneer deze niet mogelijk zijn, negatieve gevolgen optreden voor de populatie van de tongvaren in de waterput, moet men wel een ontheffing aanvragen, vergezeld van een compensatieplan.

